

יתרון דעת

גליון מס' 57

פרי נשא

חברת יגדיל תורה שע"י נעשה ונשמע קרית בעלזא ירושלים בגשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הלכה לשבת

השכמת הבוקר

יתגבר האדם כארי להשכים בבוקר לעבודת הבורא, ויחשוב בנפשו שאם היה צריך לעמוד לשרת לפני מלך בשר ודם בוודאי היה נזהר ומזדרז להשכים בבוקר להכין עצמו לעבודה זו, ק"ו בן בנו של ק"ו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ולכן אל יתפתה לפיתויי היצר השונים שלא להשכים בחורף – בגלל שהקור גדול, ובקיץ – בגלל שהלילות קצרים (מ"ב א), אלא מיד שניעור משנתו יקום בזריזות לעבודת הבורא [ומ"מ יזהר שלא יתיישב מיד על מיטתו מפני שזה מזיק לגוף אלא ישהה מעט ויתיישב (מ"ב ח)].

י"א (באר היטב סק"ו) שהזמן הראוי לשכיבה בכל לילה הוא 8 שעות, וסימן לדבר 'ישנתי אז ינוח לי, אז בגי' ח', שאם ישנים כמנין אז, האדם נח כראוי ויכול לעבוד הבורא שלאחריו, ויש חולקים על זה וסוברים שמספיק לישון פחות שעות כדי לנוח כראוי (עיי' מ"ב ז' דרשו הע' 26), ולמעשה, 'הכל לפי מה שהוא אדם', שכל אחד צריך לישון מנין שעות מספיק שיהיה לו כח לעבודת הבורא ביום שלאחריו (באה"ט שם, וכ"ה במ"ב להלן סי' רל"ח).

לכתחילה יש לקום בכל בוקר לפני עלות השחר, וזה הכוונה בדברי המחבר (סע' א') 'שיהא הוא מעורר השחר', אכן, בזמננו שיש אור חשמל בלילה, ודרך בני אדם להשאיר ערים שעות רבות לתוך הלילה, נשתנה סדר היום, וזמן הקיימה הוא יותר מאוחר (משמרת שלו'), ומ"מ יש להקפיד על המבוי' ברמ"א (שם) שלא יאחר זמן התפילה שהציבור מתפללים, והיינו, שמלבד שלא יאחר זמן קריאת שמע ותפילה הכתובים בלוח, אם רגיל להתפלל במנין מסויים, ובפרט אם הוא דר במקום שאין מנינים בשעה מאוחרת, חייב להשכים באופן שלא יאחר זמן התפילה בציבור, וכתב המ"ב (סק"ט) שיהיה זהיר מאד לקום שעה ולכל הפחות חצי שעה קודם זמן התפילה כדי שייספיק להכין עצמו להתפלל בנקיות, ומנהג חסידים ואנשי מעשה להשכים קום יותר משעה קודם התפילה ולעסוק בתורה עד התפילה, ויש בכך סגולות גדולות לקבלת התפילה ועוד, עוד מצינו מנהג להשכים קום לפני חצות הלילה ולהתאבל על החורבן [כדלהלן] ולעסוק בתורה עד אור הבוקר, והנהגים להשכים קום יזהרו מאד מאד משיחת

שו"ע אורח חיים סימן א'

חולין בשעות קדושות אלו (מ"ב שם).

תיכף בקומו משנתו יאמר מודה אני לפניך, ומותר לאמרו קודם נטילת ידיים כיון שאין מזכירים בנוסח 'מודה אני' שם שמים (ומ"מ יזהר שלא שלא יהרהר בדברים אחרים, ולא ישהה קודם נט"י חוץ מאמירת מודה אני משום חומר דברי הוזהר שהובאו אתמול), ויפסיק מעט בין תיבת בחמלה לרבה אמונתך משום שתיבת רבה אינה עולה על בחמלה רק על אמונתך וכוונת הדברים היא שהקב"ה מקיים אמונתו להחזיר בבוקר הנשמות המופקדים אצלו בכל לילה (מ"ב ח).

נטילת ידיים שחרית

מיד לאחר שניעור האדם משנתו [ואמר מודה אני] צריך ליטול ידיו, אפי' אם נשאר לשכב או לשבת במיטה, וכל שכן, שיש להזהר שלא ללכת ד' אמות בלי נטילת ידיים, ובזוה"ק מובאים דברים חמורים על המשהה על עצמו קודם נטילת ידיים ומשהה על עצמו רוח הטומאה (שמחוייב מיתה ח"ו - מ"ב ב; ויש שכתבו שהוא כעובד ע"ז), ורבוה"ק החמירו מאד שלא להניח הרגליים על הארץ קודם נטילת ידיים והוא בכלל הכתוב 'יתייצב על דרך לא טוב, רע לא ימאס' (בשם הרה"ק ר' זושא ז"ע).

מסיבה זו, יש להקפיד להכין מים לנט"י ולהניחם בסמוך למיטה, ואם מאיזה סיבה המים רחוקים ואין לו מי שיקרבם אליו ימתין מעט עד שיוכלו להביא לו מים (ואף שמשהה על עצמו רוח הטומאה ע"י שממתין, הליכה בלי נט"י חמירה טפי - נפש חיה), ואם אין לו מי שיביא לו אפי' לאחר זמן או שאינו יכול להמתין כגון שצריך לנקביו או במקום ביטול תורה נח' הפו' ילך פסיעות קטנות פחות פחות מד' אמות וישהה מעט בין פסיעה לפסיעה כדי שלא לעבור על איסור הליכה ד' אמות בלי נט"י, או שירוץ לקחת מים שלא להשהות עליו הרוח רעה, ולמעשה, באופן שהמים מונחים באותו חדר כגון שיש לו ברז בחדר השינה ירוץ לקחת מים (משום שבשעת הדחק סומכים על דעת ר"ש בן אלעזר בברכות שכל הבית נחשב לד' אמות, ובית היינו חדר - פמ"ג ד, א"א א), ובאופן שהמים מונחים בחדר אחר ילך פחות פחות מד' אמות, ואם הוא ישן עם עוד אחד מותר לו להשתמש במים שהכין חבירו, ודוקא בתנאי שיביא לו מיד אחרים (שם ובשע"ת).

תחילת מחזור ג' של הלכה יומית

התעוררות רבה בקרב אנ"ש חסידי בעלזא עם תחילת המחזור החדש של לימוד הלכה יומית משו"ע אורח חיים סימן א', ובפרט לאור דברות קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א במוצאי חג השבועות שאמר:

כעת מתחיל המחזור השני בלימוד ההלכה, הננו לבקש מכל הלומדים וכל קובעי עיתים לתורה ובפרט כל המגידי שיעורים, שלא ישכחו לכלול בסדר לימודם לכל הפחות 10 דקות או רבע שעה בכל יום - לפני הסדר או לאחר הסדר - סדר ללימוד הלכה. כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא

לאור דברים אלו, נערכו מסיבות וכינוסים בכל ריכוזי אנ"ש, ובחלק מהמקומות אף נערכו כינוסים מיוחדים למג"ש, וב"ה מלבד שיעורי ההלכה הרבים הותקיים והחדשים שהתחילו בלימוד ההלכה, אף התחילו ללימוד הלכה בקיצור בכל שיעורי הגמרא.

בימים אלו יוצא לדרך מספר יוזמות חדשות מבית 'יגדיל תורה' לסייע לרמי"ם וללומדי ההלכה.

'הפצת דפי סיכום' - בעז"ה בכל יום יצא לאור דף מיוחד עם תמצית ההלכות המעשיות הנלמדות באותו יום בהלכה היומית, כשהלכות אלו אף יתפרסמו בסוף השבוע במרוכז בגליון 'יתרון דעת', לקבלת דף הסיכום והגליון ניתן לשלוח מייל לכתובת הרשומה בתחתית גליון זה.

'קול ההלכה' - בימים אלו נשלמת הקמת מערכת טלפונית מיוחדת במסגרתה יהיה ניתן לשמוע שיעורים שונים בהלכה יומית מרבנים ורמי"ם בכל ריכוזי אנ"ש בארץ ובחו"ל, כמו כן, מערכת הבחינות הטלפונית תפעל בקו זה, כפי שיתפרסם בהמשך.

בנוסף למערכת זו ניתן להמשיך ולשמוע את השיעור הקצר של הדומ"ץ ר' שלמה בינעט וכן את פסקי ההלכות של הדומ"ץ ר' אשר עקשטיין במערכת קול בעלזא שלוחה 5 < 4 < 2.

יצויין, כי מעלה מיוחדת יש בשיעורים הנמסרים במערכת 'קול בעלזא' היות והם שיעורים קצרים ומתומצתים להלכה ולמעשה, ורמי"ם המוסרים שיעור בקיצור ביחד עם לימוד הגמ' יכולים להעזר בהאזנה לשיעורים אלו לצורך הכנת השיעור.

בנוסף, במידה ומתעוררים שאלות שונות בהלכה במהלך שיעורי ההלכה המשולבים עם שיעורי הגמ' ומחמת הזמן הקצר אין שייך לדון ולענות על שאלות אלו ניתן להקליט שאלות במערכת קול בעלזא שלוחה 5 < 4 < 2 < 1 ולקבל תשובות בכל יום ו' (רעיונות אלו נמסרו ע"י כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א לגבאי יגדיל תורה בדין נרחב בענין ההלכה יומית בר"ח סיון ש. ז).

סיפור לטבת

כ"ק מרן מהר"א זי"ע אמר לתלמידי הישיבה במעמד הקביעות שיעור שנת תשט"ז בשם כ"ק מרן מהר"א זי"ע שאמר: 'אז מען לייגט זיך זייגער צעהן איז ניט קיין נסיון זיך אויף הייבען זייגער פינעף און מען האט א רוהיגן מוח' [אם שובכים לישון בשעה עשר אין שום נסיון להשכים בשעה חמש עם מוח רגוע], והוסיף ואמר שאעפ"י שלאביו כ"ק מרן מהר"א זי"ע היה קשה לעמוד בזה, כי חסידים היו מסתובבים אצלו עד שהשעות המאוחרות של הלילה, מ"מ במשך זמן אחד נהג כן ושמר על דברי אביו (לקט אמרי קודש ח"ה ע' קעא).

שאלתי היום ערש"ק פר' פקודי תש"ז לפ"ק את כ"ק אחי שליט"א [מרן מהר"א זי"ע] בענין אמירת מודה אני לפניך בהשכמת הבוקר, ואמר לי כי מאחר שכתוב בשו"ע שמותר לומר 'מודה אני' קודם נטילת ידיים נעגיל וואסער לכן הוא נוהג לאמרו, אולם קשה לו לומר תיבת 'מלך' שהוא שם לפני שהוא נוטל את ידיו, ולכן הוא נוהג לדלג אז על תיבת מלך רק הוא מהרהר תיבה זו במחשבה, ואח"כ כשהוא נוטל את ידיו הוא אומר ותיכף את כל הנוסח 'מודה אני לפניך מלך חי וקיים...' ואמרת לי כי שמעתי את כ"ק א"א ז"ל [מרן מהר"א זי"ע] לאחר שרחץ את פניו שהתחיל תיכף בברכת על נטילת ידיים ולא אמר אז מודה אני וענה לי כי אכן מסתבר שכך עשה מאחר שכבר אמר מודה אני סמוך למיטתו בבוקר (כתבי כ"ק מהר"ם מבילגורי, פורסם בקובץ 'דבן של ישראל').

בכל לילה בסביבות השעה 12 בלילה שהיא שעת חצות היה כ"ק מרן מהר"א זי"ע עורך 'תיקון חצות', עבודה קדושה זו היתה גם היא עלומה וטמירה, כי לעיני הגבאים לא נראה שום שינוי מהנהגתו הרגילה, מרן היה מבקש שיאמרו לו כאשר השעון מורה על 2 דק' לפני השעה 12, וכך נמשכה עבודה זו עד עבור 16 דק' אחרי השעה 12, וסדר זה היה נערך בכל לילה, אולם לפעמים היה מרן זי"ע עסוק בעניניו או בדביקותו ונצטרך ממנו לעשות חצות בשעה היעודה, ואז היה עושה זאת לאחר מכן, ולפעמים היה מגיע תור חצות גם בשעה 4 לפנות בוקר.

במוצש"ק לא היה שייך לעשות חצות בשעה 12 בגלל שאז היה אצלו עדיין קדושת שבת, כיון שסעודת רעוא דרעוין היתה נמשכת לתוך ליל מוצש"ש ומסתיימת קרוב לעלוה"ש, ואז היה הסדר שאם מרן זי"ע היה שואל את המשמש מהי השעה היה עונה השעה המדוייקת רק עד סמוך לשעה 12 בלילה, אבל אם מרן זי"ע שאל מה השעה בסביבות שעה 12 היה על המשמש להשיב שאסור לומר, בגלל שמרן זי"ע לא רצה שיזכירו המילה 'צוועלף' כי אז היה עליו לערוך חצות.

גם בשעות היום בסביבות השעה 12 לא אמרו למרן את השעה המדוייקת, משום שמרן זי"ע לא רצה לערוך תיקון חצות ביום, ואם אירע שאמרו בשוגג שהשעה 12 היה מרן עורך חצות גם בשעות היום, אירע פעם בצהרי יום השבת שמרן שאל מה השעה והמשמש ר' יצחק לנדאו שליט"א ענה בטעות שהשעה קרוב ל-12, ואז נאנח מרן ואמר: אם אמרת אני צריך כבר לערוך חצות, וכשהבחין מרן שהוא מתפלל ותוהה על כך, אמר לו: 'שבת איז דאס אויף א אנדערען אופן', ומי 'יבוא בסוד קדושים...' (בקדש פנימה)

וכן מנהגו לצאת חובת אמירת פרשיות הקרבנות באמירת 'איזהו מקומן' שמזכירים שם כל הקרבנות - חטאת, עולה (ועיי' מ"ב סקט"ו) בענין הקדמת חטאת לעולה; ועיי' שיע"ת סק"י מה שיישב בזה), אשם, תודה ושלמים (עיי' פס"ת אות ט"ו, וכיון שאמירת הפרשיות בתורה אינה מדינת כתב המ"ב סק"יז שאבל לא יאמרם, אבל לדין שאומרים 'איזהו מקומן' בקביעות חשיב חלק מסדר התפילה וגם אבל יכול לאומרו - מ"ב ס"י נ' סק"א).

מותר לומר פרשת העקידה, הכיור ותרומת הדשן קודם עלות השחר, אבל שאר פסוקי הקרבנות אין לומר עד שיאיר היום משום שאין מקריבים קרבנות בלילה (שו"ע סע' ז), וכן הדין לענין 'איזהו מקומן' בזמננו שהיא במקום הקרבנות.

לאחר אמירת פרשיות או משניות של סדר הקרבנות נהגו לומר 'יהי רצון מלפניך שיהיה זה חשוב ומקובל כאילו הקרבתי עולה ושלמים' שהרי הם באים בנדבה, וכל אחד יכול להקריבם בכל יום, אבל לאחר אמירת עניני קרבן חטאת ואשם אין ראוי לומר כן משום שאינם באים בנדבה, ורק באופן שהאדם עובר עבירה חייב צריך להביאם, ומי יאמר שנתחייב בהם האדם שיוכל לומר שיהא חשוב ומקובל כאילו הקריב, אלא יאמר בלשון ספק 'יהי רצון... שאם נתחייבתי חטאת ואשם שיהא חשוב ומקובל...' (שו"ע ומ"ב סע' ז), ובשבת ויו"ט אומרים 'יהי רצון' כלל משום שאין מקריבים נדבה בשבת (מ"ב יז, ועיי' שיע"ת בענין אמירת 'יהי רצון' על חטאת ואשם ביים שלמחרת יום הכפורים).

תיקון חצות

ראוי לכל ירא שמים להיות מיצר ודואג על חורבן בית המקדש, ולכן, בזמנים עברו נהגו להשכים ולערוך תיקון חצות בכל לילה ולבכות ולהתאונן על החורבן (ואף שנת' בשו"ע שזמן התפילה על החורבן הוא בשעות שמשנתנו המשמרות, עיי' שיע"ת סק"ו שעפ"י המקובלים הזמן הוא בחצות ולא קודם לכן), אכן, כמב' במ"ב (סק"ט) מי שאינו יכול להשכים קום מחמת שהוא חלש בטבעו או שידוע בעצמו שאם יקום מוקדם יישן בשעת התפילה מוטב שיישן כל הצורך, ומטעם זה בזמננו שנשתנו סדרי השכיבה והדורות חלושים לא נהגו כן (ועיי' שיע"ת שם שאם הוא קם קודם אור היום עדיין יש מציאות לעשות תיקון חצות), ומ"מ על כל אחד לקיים דברי השו"ע אלו באופנים שונים (וידוע מגדולי עולם שראו שינוי בהנהגתם בשעת חצות למרות שעדיין לא עלו כלל על משכבם, ולכן, מי שהוא ער בשעת חצות ראוי שיזכיר פרק או פסוק אחד העוסק בעניני החורבן, ולכה"פ יחשוב במחשבה), ובכלל זה, נהגו לומר 'שיר המעלות בשוב ה'...' קודם ברכת המזון (עיי' מ"ב שבחול נהגו לומר 'על נהרות בבל' ובשבת ויו"ט 'שיר המעלות בשוב...') ובפ"י מובא ש"ה' בימים שאין אומרים בהם תחנון, ויש מוסיפים גם סעודות מצוה, ויש נוהגים לומר 'שיר המעלות' בכל פעם), ויש להזהר להבין פירוש המילות, כי אחר כוונת הלב הן הדברים (מ"ב סק"א), ומ"מ למרות החיוב להתאבל על החורבן על האדם ללמוד ולהתפלל בשמחה גדולה (מ"ב סק"י).

מי שקם משנתו באמצע הלילה ובדעתו לחזור ולישון עד הבוקר נח' הפו' אם צריך אז ליטול ידיו, ובפרט אם אירע כן קודם עלות השחר (עיי' משמרת שלום א, ג), ולמעשה, ראוי להחמיר וליטול ידיו ובפרט אם יורד לגמרי ממיטתו [וכגון שצריך לצאת לבית הכסא או לטפל בתינוק בוכה].

מי שנשכב לנוח ע"ג כורסא ונרדם, ובאמצע הלילה רוצה לקום וללכת לישון במיטתו, וכן הדין במי שנרדם על כסא, יש להקל שיכול לקום וללכת ליטול ידיו בכיור, וא"צ לבקש שיביאו לו מים.

סדר הלימוד

המשכים לעסוק בתורה ראוי שילמד שיעור משניות קודם לכל דבר ועל ידי זה זוכה לנשמה כי משנה אותיות נשמה (באה"ט סק"ו בשם האר"י), כמו"כ צריך האדם לקבוע לו זמן ללימוד ספרי מוסר [וחסידות] בכל יום ויום, כי הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל (מ"ב יב, ועיי' שעה"צ כו שלימוד זה הוא יותר חיוב מלימוד משניות).

אמירת פרשיות שונות

ראוי לומר בכל יום פרשת העקידה לזכור זכות אבות בכל יום, וכדי להכניע יצרו כמו שמסר יצחק נפשו, וכן ראוי לומר פרשת המן כדי שיאמין שכל מזונותיו באין בהשגחה פרטית, ואין ריבוי ההשתדלות מועיל כלום (כמו שנאמר המרבה לא העדיף והממעיט לא החסיר, ועיי' מ"ב בשם היר"ו שהוא סגולה שלא יתמעטו מזונותיו), ואומרים פרשיות אלו גם בשבת אבל יהיה רצון שקודם ואחר אמירות אלו אין אומרים בשבת, ונהגו לומר פרשת העקידה לפני אמירת הקרבנות קודם התפילה ופרשת המן לאחר התפילה (עיי' פס"ת אות ט"ז), ובכל אמירות אלו אין די באמירה, אלא יתבונן במה שהוא אומר ויכיר נפלאות ה' (שו"ע ומ"ב סע' ה', עיי"ש שכן הדין לענין אמירת 'תהלה לדוד' [אשרי] שאמרו חז"ל שהאמרו ג"פ מובטח לו שהוא בן עולם הבא, שהוא רק בתנאי שמתבונן מה שאומר).

בשו"ע (שם) נת' שראוי לומר עשרת הדברות בכל יום, ודוקא ביחיד ולא בציבור, אכן, עפ"י האריז"ל אין לומר אפי' ביחידות (שיע"ת סק"א, ומנהגנו לומר 'מזמור לדוד ה' מי יגור' לפני הודו שמרומנו בו עשרת הדברות, וכן יכולים לכון עשרת הדברות בקריאת שמע כפי שיבו' בסי"א).

עוד ראוי לומר בכל יום פרשת הכיור, תרומת הדשן, התמיד והקטורת, ופרשיות הקרבנות, משום שכל העוסק בתורת הקרבנות כאילו הקריב (ועיי' בה"ל ד"ה ופרשת שפר' עולה וכו' המבו' במחבר היינו פסוקי הקרבנות שבחומש ויקרא), ולאחר מכן, אומרים פסוק 'ושחט אותו על ירך המזבח' שע"י אמירת פסוק זה הקב"ה זוכר עקידת יצחק (שו"ע סע' ה'; ח"י ט'), ומנהגנו לומר פסוק 'ושחט' לאחר פר' התמיד (מ"ב סק"יט, ועיי' מ"ב דרשו הע"י 38).